

GAZIANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Hans-Hermann Hoppe'nin Argümantasyon Etiği ve Özel Hukuk Toplumu

Hans-Hermann Hoppe's Argumentation Ethics and Private Law Society

Emre DİDİN^{a*}

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Bölümü, Ankara / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-7457-9922

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 14 Ocak 2024

Kabul tarihi: 24 Nisan 2024

Anahtar Kelimeler:

Anarko-Kapitalizm,

Argümantasyon etiği,

Hans-Hermann Hoppe,

Liberteryenizm,

Özel hukuk toplumu.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: January 14, 2024

Accepted: April 24, 2024

Keywords:

Anarcho-Capitalism,

Argumentation ethics,

Hans-Hermann Hoppe,

Libertarianism,

Private law society.

ÖZ

Önde gelen liberteryen teorisyenlerden biri olan Hans-Hermann Hoppe (1949-), liberteryen etiğin temellendirilmesine yönelik "argümantasyon etiği" ve "özel hukuk toplumu" kavramlarıyla tanınmaktadır. Bu çalışmada öncelikle argümantasyon etiğinin temel argümanları, temelleri ve hakkındaki eleştiriler irdelenmektedir. Daha sonra, Hoppe'nin özel hukuk toplumuna adalet ve düzen hizmetleri bağlamında odaklanılmaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak, Hoppe'nin bir devletin kanun ve düzen tekelinin imkansızlığı ve tercih edilmezliği üzerine argümanları sunulmaktadır. Ayrıca argümantasyon etiğine göre özel hukuk toplumu yegâne meşru sistemdir. İkinci olarak, Hoppe'nin, aşkın bir hukukun tamamen yokluğu olan, saf bir özel hukuk toplumunun, nasıl işleyeceğine dair fikirleri sunulmaktadır. Hoppe'ya göre, hiçbir devlete nesnel bir hukuk sistemini yeterince koruyacağı konusunda güvenilemezken, adalet ve düzenin özel polis, hukuk ve tahkim şirketleri tarafından sağlandığı bir özel hukuk toplumu bunu yapabilecektir. Hoppe'nin argümantasyon etiğine dayanan değerden azat yaklaşımı özel hukuk toplumu modeline de taşınmaktadır zira Hoppe, takipçisi olduğu Murray Rothbard'ın aksine hiçbir zaman bir "olması gereken" ifadesi öne sürmemekte veya doğal haklara ya da faydacılığa başvurma ihtiyacı duymamaktadır. Hoppe'nin katkılarının hem Misesçi hem de Rothbardçı özel mülkiyet savunularını geliştirdiği ve Hoppe'nin özel hukuk toplumunun Rothbard'ın özel mülkiyet anarşisi fikrine katkı verdiği gözlenmiştir. Hoppeci argümantasyon etiği ve özel hukuk toplumu kavramlarını Türk literatüründe ilk kez inceleyen bu çalışma, liberteryen mülkiyet etiği ve Hans-Hermann Hoppe üzerine daha fazla analiz yapılmasının önünü açacaktır.

ABSTRACT

Hans-Hermann Hoppe (1949-), one of the leading libertarian theorist, is arguably best known for his "argumentation ethics" for the justification of libertarian ethics and his concept of "private law society". This study first analyzes the argumentation ethics' core arguments, its foundations and its criticisms. Afterwards, we focus on Hoppe's private law society within the context of the services of law and order. In this context, first, we present Hoppe's arguments on the impossibility and undesirability of a state's law and order monopoly. Moreover, a private law society is the only legitimate system, according to argumentation ethics. Second, we present Hoppe's ideas about how a pure private law society, meaning a total lack of a transcendent law, will function. According to Hoppe, no state can be trusted to sufficiently uphold an objective law system meanwhile a private law society where law and order are provided by private police, law and arbitration firms can. Hoppe's value-free approach, based on an ethics of argumentation, carries over to the model of the private legal society because, unlike Murray Rothbard, whom Hoppe follows, he never makes any "ought" statements nor does he need to invoke natural rights or utilitarianism. It has been observed that Hoppe's contributions constitute advancements to both Misesian and Rothbardian defenses for private property and also Hoppe's private law society contributed to Rothbard's idea of private property anarchy. This study, which investigates Hoppean argumentation ethics and private law society for the first time in Turkish literature, will pave way for further analyses on libertarian property ethics and Hans-Hermann Hoppe.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: emreofdidin@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Hans-Hermann Hoppe (1949-), one of the leading theorists of the libertarian tradition, is known for his extensive work in the further development of Rothbardian ethics and other contributions to the anarcho-capitalist framework. This study is the first study in the Turkish literature that focuses directly to Hoppe's thought which is currently gaining academic popularity. Study's focus contains Hoppe's famous argumentation ethics and his re-formulation (or rather modification) of Rothbard's private property anarchism under the name "private law society". With this study, this important philosopher is discussed in detail and systematically for the first time in Turkish literature.

Hoppe, just like Rothbard before him, is an outspoken academic and a precise author. His arguments regarding his argumentation ethics and private law society concepts are found in his various books and Rothbardian foundations are found in Rothbard's books. This study makes use of these sources as well as other studies conducted about them. We first focused on Hoppe's argumentation ethics, present the core arguments of it and argue on its ties with the Misesian and Rothbardian frameworks. It is known that Hoppe ultimately aimed to eliminate the weaknesses of Misesian value-free defense and Rothbardian *argumentum a contrario* normative defense of the libertarian ethics. Taking root from both of these approaches and making use of Habermas and Apel's *a priori* argumentation framework, Hoppe succeeded in constructing an *a priori* and "irrefutable" foundation for libertarian ethics in his argumentation ethics. Going over its critics, it can be seen that, since the 2006 article by Murphy and Callahan which contains harsh criticisms, most of the critics levied against the argumentation ethics have been satisfactorily answered. However, recently, authors such as Kheir (2023) claim there is still a problem with the proof of necessity of the ownership versus the use in the argumentation ethics. Nevertheless, despite jury still being largely out among libertarians, Hoppe seems confident that the argumentation ethics is the irrefutable proof of the libertarian ethics which he now considers irrefutable.

Second aspect of our study is about the concept of Hoppe's private law society, especially within the context of the services of law and order, in absence of a state. Rothbard also wrote extensively on this issue, but it has been seen that Hoppe's framework has certain differences. Building upon his *a priori* justification, Hoppe is quite confident that his approach is the only valid approach for a free society. This is elaborated sufficiently. First of all, given unavoidable scarcity in human societies, a problem of social order, characterized by conflict, is eternally present. Thus, an ethics framework should be directed at solving these conflicts. Hoppe claims, since there exist no alternatives to unrestricted self-ownership and private property rights for the alleviation of conflict, private property rights are indeed a norm, rather than a convention. Clearly then, a state cannot possibly be justified. He does not even need to invoke natural rights, which he claims to unavoidably stay in "ought" rather than "is" statements. Building upon this paradigm, Hoppe's private law society rejects all claims to legal positivism, social contractarianism and utilitarianism and thus a private law society is based on four ground rules and nothing more: Self-ownership and three valid ways of acquiring property rights; first appropriation, mixing one's labor with and contractual transfer.

In the third section of the study, we summarize the attacks of Hoppe on a system that contains a state as a law monopoly. According to him, it is absolutely impossible to limit even a minarchist state that has only two functions; legislation and taxation. Even a written and unchangeable constitution makes no difference since state still has the ability to subjectively interpret it. Moreover, a law-and-order monopoly will cause high prices and bad service, just like any monopoly. In addition to this, providing good service is not in a state's interest for two reasons; firstly, state benefits from conflict since it can rule it in its own favor, secondly, no state actor has any incentive to carry out justice. In the fourth section, it has been explained how the law-and-order services will function in a private law society, according to Hoppe. Ultimately, a private law society is a society where exists no transcendent law and everybody is equal in the face of law. There will be freely competing police, law and arbitration firms that can only provide their services through voluntary contractual relationships. According to Hoppe, this brings many benefits, which we summarize as lower cost, higher quality, opportunity of product diversification and subsequent unification and harmonization of law and lastly a peace-promoting effect.

It is clear that Hoppe provides a precise and consistent philosophical approach with his argumentation ethics and consistent and indeed makes significant contributions to the Rothbardian framework. It has been observed that Hoppe's value-free approach that relies on his argumentation ethics carries over to his private law society model as unlike Rothbard, he never makes any "ought" statements nor does he need to invoke natural rights or utilitarianism. This study will pave way for further analyses on Hoppe and his followers such as Kinsella.

Giriş

Alman iktisatçı, filozof, siyaset bilimci ve akademisyen Hans-Hermann Hoppe (1949-), Avusturya Okulu'nun ve anarko-kapitalizmin yaşayan en önemli kuramcılarındandır. 1986'dan Rothbard'ın 1995'teki ölümüne kadar, en önemli anarko-kapitalist kuramcı Murray Rothbard (1926-1995) ile birlikte çalışan Hoppe, yaşayan bir diğer önemli anarko-kapitalist kuramcı olan Walter Block'a (1941-) göre şu anda yazan en yetenekli liberteryen kuramcıdır (Block, 2007, s. 152).

“Liberteryenizm, bireysel özgürlüğü birincil siyasi değer olarak kabul eden siyaset felsefesidir. Liberalizmin, özellikle de klasik liberalizmin bir biçimi olarak anlaşılabilir.” (Britannica, 2023, 18 Aralık). Anarko-kapitalizm ise “liberal teorinin temel önermelerinden hareket eden, ancak, özellikle klasik liberalizmin devlet kuramına esaslı eleştiriler getirerek, devletsiz bir toplum modelini esas alan bir teoridir.” (Taner, 2010, s. 62).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, liberteryenizm bağlamında bir devletin varlığı meşru görülebilmekle birlikte, anarko-kapitalistler için devletin hiçbir türüsü meşru gösterilemez ve bu düşüncenin en önemli ayırt edici özelliği budur. Örneğin, Robert Nozick (1938-2002) ve Ayn Rand (1905-1982) gibi liberteryen düşünürler minarşist, yani minimal devleti kabul eden düşüncedyken Rothbard ve Hoppe gibi “anarko-kapitalist” düşünürler için devlet kesinlikle meşru olamaz (Thrasher, 2017, s. 214).

Hoppe'nın amacı Rothbard'ın, bilhassa “Özgürlüğün Etiği”¹, “Yeni Bir Özgürlük İçin”² “İnsan, İktisat ve Toplum”³ ve “İktidar ve Piyasa”⁴ eserlerinde ortaya konmuş düşüncesini daha güçlü temellere oturtmak ve geliştirmektir. Bu konuda verdiği en önemli katkılardan biri, 1988 yılında geliştirdiği ve “Özel Mülkiyet Etiğinin Mutlak Gereçlendirilmesi”⁵ makalesinde sunduğu “argümantasyon etiği”dir (argumentation ethics) (Hoppe, 1988). Hoppecı “özel hukuk toplumu” (private law society) fikri de bu temeller üzerinde yükselmektedir.⁶ Bu paradigmayı Kinsella gibi düşünürler de geliştirmeye devam etmektedir (Tatar, 2014, s. 145). Anarko-kapitalizmin işleyişten çok analiz ve kurguya dair bir ideoloji olması (Erge, 2023, s. 116), birçok akademik çalışmanın konusu olmasını elzem kılmaktadır. Ancak ülkemizde bu çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bilhassa Hoppe'nın hak ettiği ilgiyi görmüş olduğunu söylemek güçtür.

Bu çalışmada, öncelikle Hoppe'nın argümantasyon etiği açıklanacak ve bu kurama gelen eleştiriler ele alınacaktır. Ardından, Hoppe'nın savunduğu toplum düzeni olan özel hukuk

¹ Orijinal ismi: The Ethics of Liberty

² Orijinal ismi: For a New Liberty

³ Orijinal ismi: Man, Economy and State

⁴ Orijinal ismi: Power and Market

⁵ Orijinal ismi: The Ultimate Justification of the Private Property Ethic

⁶ Hoppe, tekelden ve vergilendirmeden azat bir sosyal sistemi “doğal düzen” olarak nitelemekte, “düzenli anarşi”, “özel mülkiyet anarşizmi”, “anarko-kapitalizm”, “özyönetim” ve “özel hukuk toplumu” kavramlarının da aynı anlamda kullanılabileceğini söylemektedir (Hoppe, 2001, s. xxi). Diğer taraftan, Nozick, James Buchanan (1919-2013), Ludwig von Mises (1881-1973) gibi serbest piyasacı minarşistler de dâhil olmak üzere, anarko-kapitalist olmayan bir düşünürün bir özel hukuk toplumundan veya piyasa anarşizminden söz ettiğine rastlanmamaktadır; zira minimal da olsa bir devlet, yani hukuk ve güvenlik tekelisi varsa özel hukuk toplumu mevcut olamaz. Bu durumda, bu kavramın anarko-kapitalizme özgü bir kavram olduğu söylenebilir. Ayrıca, Rothbard'ın “özel mülkiyet anarşisi” şeklinde kullandığı bu kavram, “özel hukuk toplumu” ismiyle ilk olarak Hoppe'da görülmüştür ve Hoppe daha sonraki çalışmalarıyla bu kavramın altını doldurmuş, Rothbard dâhil olmak üzere öncüllerinden farklılaşmıştır. Dolayısıyla özel hukuk toplumu Hoppe'ya ait bir kavram ve kuramdır; veya en azından, özel hukuk toplumu kavramı, Hoppe'nın kendi anarko-kapitalist toplum modelini belirtmek için kullanılabilir.

toplumu, adalet ve düzen hizmetleri bağlamında irdelenecektir. Bu çalışma ile bu önemli düşünür Türk literatüründe ilk kez ayrıntılı ve sistematik bir şekilde ele alınmış olacaktır. Hoppe'nın argümantasyon etiği ve özel hukuk toplumu farklı kitaplarında ve makalelerinde bulunmaktadır. Hoppe, 2001 tarihli "Demokrasi: Başarısız Olan Tanrı"⁷ kitabında "özel hukuk toplumu" kavramını açıklamıştır. Daha sonra özel hukuk toplumunu hukuk bağlamında ve başka bağlamlarda ele alan birçok tebliğ sunmuş ve makaleler yayımlamıştır. Bu çalışmalar daha sonra "Özel Mülkiyetin Ekonomisi ve Etiği"⁸ ve "Büyük Kurmaca"⁹ başta olmak üzere kitaplarında ufak düzeltmeler ile yer almıştır. Aynı zamanda, Hoppe'nın Türkçeye çevrilmiş tek kitabı olan Sosyalizm ve Kapitalizm Bir Teori¹⁰ kitabının da VII. bölümünde argümantasyon etiğine değinilmektedir (Hoppe, 2023, s. 175-228). Bu yüzden çalışmada kitaplara atıf yapmanın daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Argümantasyon Etiği

Özel hukuk toplumu kavramına geçmeden önce, Hoppe'nın etik anlayışının anlaşılması gerekmektedir. Zira Hoppe özel hukuk toplumunu "tek meşru sistem" olarak niteler ve bu meşruiyetin kaynağı kendi ispatlarıdır (Hoppe, 2001, s. 200). Modern liberteryenizmin temelini oluşturan Rothbardianizm, Hoppe'ya göre liberteryenizmin tek doğru hâlidir;

Ancak modern liberteryenizm hâlâ oldukça gençtir. Bu akım, Murray Rothbard'ın oturma odasında başladı ve ilk yarı-kanonik ifadesini 1973'te yayımlanan "Yeni Bir Özgürlük İçin: Liberteryen Bir Manifesto"da buldu. Ve bu yüzden hâlâ umutluyum ve sözde liberteryenlerin suyu bulandırma ve liberteryenizmin güzel ismini çalarak tamamen farklı şeyler için kullanma çabalarına rağmen Rothbard tarafından rakipsiz berraklık ve kesinlikle açıklanmış hâliyle liberteryenizmden vazgeçmeye niyetim yok (Hoppe, 2018, s. 75).

Hoppe'ya göre liberteryen olmanın anarko-kapitalist veya kendi deyişiyle özel hukuk toplumu destekçisi olmak dışında bir yolu yoktur. Hatta O'na göre klasik liberalizmin de bu şekilde anlaşılması gerekmektedir: "Liberalizmin ilk olarak yaklaşık yüz elli yıl önce Gustave de Molinari tarafından ana hatlarıyla gösterilen ve günümüzde Murray Rothbard tarafından tamamen detaylandırılan özel mülkiyet anarşizmi (veya özel hukuk toplumu) kuramına dönüştürülmesi gerekecektir." (Hoppe, 2001, s. 236).

Bu açıdan, Hoppe'nın, kökenleri Molinari'ye dayanan ve gönüllülüğü esas alan bir liberteryenizm ekolünün temsilcisi olduğu açıktır (Yaman ve Tarhan, 2021 s. 222). Zaten amacının bu düzenin kuramsal savunusuna katkı vermek olduğu ilerleyen bölümlerde açıklanmıştır. Benzer nosyonu farklı temellerde savunan Rothbard ve onun öncülü olan ancak toplum tahayyülünü anarko-kapitalizme kadar götürmeyen Mises'in izinden gitmekte, aynı ekole katkı vermeyi amaçlamaktadır. Bu düşünürlerin siyaset kuramları hem en başta toplum düzeninin oluşmasındaki hem de meşru olan düzen hakkındaki fikirlerinde rıza (consent) ve seçime (choice) vurgular ile bezelidir. Dolayısıyla, Hoppe'nın etik sistemini anlamak için öncelikle Rothbard'ın etik sistemini anlamak elzemdir.

Rothbardçı etik sistemi, John Locke'un (1632-1704) doğal haklar teorisinden yola çıkmaktadır ve şu şekildedir: "1. Her bireyin kendi şahsı, kendi bedeni üzerinde mutlak mülkiyet hakkı, 2. Kullanılmayan bir maddeyi ilk bulan, bir şekilde işgal eden veya kendi kişisel enerjisini kullanarak söz konusu kaynağı dönüştüren kişinin maddi mülk üzerindeki

⁷ Orijinal ismi: Democracy the God that Failed

⁸ Orijinal ismi: The Economics and Ethics of Private Property

⁹ Orijinal ismi: The Great Fiction

¹⁰ Orijinal ismi: A Theory of Socialism and Capitalism

mutlak mülkiyet hakkı” (Rothbard, 2022, s. 126). Rothbard’ın özgürlük kuramı, öz-sahiplik (self-ownership) ve saldırmazlık (nonaggression) aksiyomları üzerinde yükselmektedir (Taner, 2010, s. 70). Tabii ki, Rothbard’ın bu ilkelerinin ayrıntılı bir felsefi arka planı vardır.

Rothbard’ın bu konudaki savunusu *argumentum a contrario* (aksi ile kanıt) savunusu olarak bilinmektedir. Kısaca açıklamak gerekirse, Rothbard’a göre, eğer insan A öz-sahip ve ilk mülkiyeti hâline getirme yoluyla elde ettiği mallara sahip değilse, yalnızca üç alternatif vardır; ya kimse onun sahibi değildir (Misesçi eylem aksiyomu ile çeliştiği için hemen reddedilmektedir) ya sonradan gelen B onun sahibidir ya da A ve B ortak sahiptir. B’nin A’nın sahibi olduğu durum ise insan doğasına aykırıdır, zira insan doğası, bir insanın iradesini başkasına devretmesine izin vermemektedir. Bu durumda Rothbard, her insan için geçerli olan eşit ve evrensel bir hukuk gerekliliğini varsayarak bu ihtimali etik dışı kabul eder. Ortak mülkiyet bu gerekliliğe uygun olmakla birlikte, bu durum herhangi bir insanın eyleme geçme ihtimalini ortadan kaldırır; zira eyleme geçmek için önce herkesin rızasını alması gerekir, ancak bunu yapması için öncelikle eyleme muktedir olması gerekir, bu da Misesçi praksiyoloji açısından imkânsızdır. Bu durumda, özel mülkiyet dışında herhangi bir mülkiyet şeması imkânsızdır (Rothbard, 1998, s. 45-50). Bu noktada, Rothbard’ın üç maddenin ikisini Misesçi değerden azat praksiyoloji ile reddederken bir maddeyi deontolojik doğal haklar yaklaşımı ile reddetmiş olduğu yani değerden azat bir savunu ortaya koymadığına dikkat çekilmelidir; ki zaten Rothbard bir doğal hak kuramcısıdır.

Belirtildiği üzere, Rothbardçı liberteryen mülkiyet etiğinin savunusu, doğal haklar sistemi ile Misesçi praksiyoloji olmak üzere iki farklı bileşene sahiptir (Taner, 2010, s. 56). Lockeçu doğal mülkiyet hakları ile Thomizm’den (Thomas Aquinasçılık) köken almaktadır (Maciel, 2020, s. 113). Rothbard, Aristoculuk ve Thomizm’e dayanarak, yukarıda belirttiğimiz “her insan için geçerli olan eşit ve evrensel bir hukuk gerekliliği”nden söz etmektedir. Hoppe, Rothbard’ın vardığı sonuçlara katılmakla birlikte, Rothbardçı etikteki bu iki bileşeni de zayıf bulmaktadır. Mises’in değerden azat analizinin faydacı savunuları hakkında şöyle demektedir;

Ancak sonuçta, Mises’in kesinlikle bildiği gibi, bu tür düşünceler yalnızca genel refahın maksimizasyonu şeklindeki “faydacı” hedefini zaten kabul etmiş olan bir kişiyi liberteryenizme ikna edebilir. Bu amacı paylaşmayanlar için hiçbir zorlayıcı gücü yoktur. Ve böylece son tahlilde liberteryenizm keyfi bir inanç eyleminden başka hiçbir şeye dayanmaz (Hoppe, 2004, s. 204).

Rothbard için liberteryenizmin “keyfi bir inanç eylemine dayanması” sorun değildir, O bilinçli bir şekilde bir olandan (“is”) olması gereken (“ought”) çıkarır ve bunu etik prensip olarak kabul eder (Gordon, 2024, s. 109). Ancak Hoppe, Rothbard’ın bu yaklaşımında bazı sorunlar görmektedir;

Rothbard’ın “Özgürlüğün Etiği” kitabının ilk iki bölümünü olduğundan daha güçlü hâle getirmeye çalışıyordum. Bu da sonrasında gelen her şeye daha fazla ağırlık kazandıracaktı. Liberteryen siyaset teorisinin başlangıçtaki etik varsayımlarına ulaşılırkenki titizlik konusunda bazı tatminsizliklerim vardı. Sezgisel olarak makul görünüyorlardı. Ancak biraz farklı bir yaklaşımın daha güçlü olabileceğini görebiliyordum. Murray benim revizyonlarımı asla bir tehdit olarak görmedi. Tek endişesi şuydu: Bu bir delil olacak mı? En sonunda öyle olduğunu kabul etti (Hoppe, 2018, s. 11).

Hoppe, etik sistemini geliştirirken Rothbard’ın liberteryen etiği ve Misesçi praksiyoloji ile Karl-Otto Apel (1922-2017) ve Jürgen Habermas (1929-)’ın “*a priori* argümantasyon” düşüncesini birleştirmektedir (Maciel, 2020, s. 216).¹¹ Buna göre, argümantasyonun kendisiyle çelişen bir argüman kendiliğinden yanlıştır, buna da performatif çelişki (performative

¹¹ Bu noktada, Hoppe’nın, sonradan “habis bir figür” olarak nitelediği Habermas’ın doktora öğrencisi olduğunu ve ondan birçok şey öğrendiğini yadsımadığını belirtmek gerekir (Hoppe, 2021, s. 556-557).

contradiction) denir. Hoppe'nın argümantasyon etiği yalnızca ilk varsayımını buradan almaktadır zira Hoppe'ya göre, bu iki düşünür, "birçok diğer filozof gibi, iktisat konusunda tamamen cahil oldukları için" kıt kaynaklar konseptini anlamaları mümkün değildir (Hoppe, 2004, s. 198). Hoppe'nın argümantasyon etiği aşağıdaki maddelerde özetlenmektedir:

1) Neyin adil veya gayri adil olduğunu *tartışabilmemiz*, öncelikle ikimizin de birer sav (proposition) ileri sürmek yoluyla karşılıklı bir tartışma yürütmeye muktedir olduğumuzun kabul edilmesini gerektirir. Kişinin bir sav ortaya koyması ise, kendisini veya başkalarını bir şeye ikna etmek için tartışma araçlarına muhtaç olduğu anlamına gelir. Bu durumda, karşılıklı savlar öne sürerek gerçekleştirilen tartışma dışındaki yollar ile bir düşünceyi haklı çıkarmanın mümkün olmadığı bir durumdayızdır. Öyleyse, kişinin tartışmada öne sürdüğü sav, tartışma içinde olmak ile içkin olarak geçerli kabul ettiği yukarıdaki varsayımlar ile çeliştiği durumda, savı doğrudan geçersiz kabul edilmelidir (Hoppe, 2004, s. 204-205).

2) Tartışma havada başıboş dolaşan savlardan ibaret değildir, tartışma eylemi kıt araçların kullanılmasını gerektiren bir eylem biçimidir. Bu kıt araçların tamamı (kişinin beyni, dili, dudağı, ses telleri, konuşmak için kullandığı enerji vb., ayrıca muhatabının onun savlarını duyup anlamak için kullandığı kulağı, beyni vb.) ferdi mülkiyet araçlarıdır. Bu durumda, eğer bir kişinin kendi fiziksel bedeni üzerindeki tartışmasız öz-sahiplik hakkı *a priori* varsayılmamış olsaydı, bir kimsenin bir sav ileri sürmesi de bir savı duyup anlayıp değerlendirmesi de mümkün olmazdı. O zaman, tartışmada bulunan kişilerin tamamının kendi bedenleri üzerindeki, karşılıklı olarak birbirlerini dışlayan kontrollerinin tanınması, ortada bir tartışmanın olmasının ön koşuludur. Tartışmada bulunan taraflardan biri, bununla çelişen bir sav ortaya koymak için, öncelikle öz-sahiplik normunu zımnen kabul etmek *zorundadır*. Ancak bu durumda, ilk maddedeki prensibi uygularsak, öne sürdüğü bu savın otomatik olarak geçersiz olduğu açıktır. O zaman, öz-sahiplik normu zımnen doğru kabul edilmeden, öz-sahiplik normu ile çelişen bir sav ortaya atılamaz. Bu durum biriyle konuşurken "Şu anda seninle konuşmuyorum" demek ile eşdeğerdir, kendiliğinden yanlıştır. Yani, kişinin kendi bedeni üzerindeki öz-sahiplik hakkı *tartışılabilir değildir* (Hoppe, 2004, s. 205).

3) Bir tartışmada bulunmak için kişinin kendi bedeni üzerindeki öz-sahiplik hakkı gereklidir, ancak yeterli değildir. Hiç kimse, yalnızca kendi bedenine sahip olarak hayatını idame ettiremez, zira yaşamak için hava, su, gıda gibi diğer kaynaklara da ihtiyacı vardır. Bu diğer kaynaklar üzerindeki münhasır ve objektif, fiziksel koşullar ile tanımlanmış hakkını kabul etmediğimiz durumda o kişinin artık hayatta olmaya devam etmesi mümkün değildir. Bu durumda, tartışmada olan kişinin hayatta olması dahi mülkiyet hakkını sorgulamasının mümkün olmaması için yeterlidir (Hoppe, 2004, s. 205-206).

4) Mallar üzerinde, ilk mülkiyeti hâline getirme ile elde edilen münhasır kontrol hakkını kabul etmediğimiz takdirde, o kişinin mülkleştirdiği kaynaklar üzerinde ondan sonra gelen herkesin de bir hak iddia edebileceğini kabul etmiş oluruz. Ancak bu durumda, hiç kimsenin, daha sonradan gelenlerin hepsinin birden rızasını alması mümkün olmadığına göre, hiç kimse hiçbir şeyi mülkleştiremeyecektir ve mülkiyet mevcut olmayacaktır. Bu durumda, üçüncü prensibe göre, dünya üzerinde yaşamış, yaşamakta ve yaşayacak olan hiçbir insanın hayatta kalamayacağı açıktır. O zaman, mülkiyet haklarının "zamansız" veya belirsiz karakter taşıdığı da iddia edilemez, bütün mülkiyet zaman düzleminde belli bir noktadaki bir eylem (acting)den gelmektedir yani zamanlıdır, aynı zamanda yalnızca ilk mülkiyeti hâline getirme eylemine dayanır yani kesindir. Aksi takdirde herhangi bir kişinin belirli bir zamanda *var olarak*, bir şeyi söylemesi ve bir başkasının ona cevap vermesi mümkün olmayacaktır. O hâlde, liberteryenizmin ilk kullanıcı-ilk sahip (first user-first owner) kuralının görmezden gelinilebileceği veya gerekçelendirilemeyeceği anlamına gelen bir sav öne sürmek de birince prensibe göre bir çelişkidir, çünkü kişinin böyle bir savı öne sürmesi için zamanın belirli bir

noktasında bağımsız bir karar alma birimi olarak kendi *varlığını* varsayması elzemdir (Hoppe, 2004, s. 206).

5) Mülkiyeti hâline getirme ile elde edilen mülkiyet, objektif ve fiziksel koşullar ile belirsizliğe ve yanlış anlaşılmaya mahal vermeyecek kesin bir şekilde ortaya koyulmadığı durumda saldırganlığın da tanımı muğlak olur. Mülkiyet objektif ve fiziksel koşullar ile değil, sübjektif değerler ve kişisel değerlendirmelere dayanarak tanımlandığında (örneğin devletlerin tamamı kişilerin mülkiyet haklarını her an ihlal edebilecek yetkiler ile donatılmıştır, dolayısıyla mülkiyet hakkı muğlak ve sübjektiftir) insan eylemi imkânsız hâle gelir. Zira objektif ve fiziksel mülkiyet tanımına göre insan, eyleminin bir mülkiyet hakkı ihlâli olup olmadığını kolayca anlayabilir. Fakat sübjektif ve kişisel değerlendirmelere bağlı bir mülkiyet hakkını ihlâl edip etmediğini anlamak için *dünyadaki bütün insanlara*, gerçekleştirmeyi düşündüğü eylem ile ilgili fikirlerini sormak zorundadır. Ki zaten bu fikir sorma işlemi de eylemdir, yani önce eyleme muktedir olmadığı takdirde bu eylemi de gerçekleştiremez. Kısacası, eğer insan bir sav öne sürüp tartışmaya girebiliyorsa bu durum her insan için mülkiyetin kolaylıkla tanımlanabilen objektif sınırlarının olduğu anlamına gelir (Hoppe, 2004, s. 206-207).

Hoppe'nın bu akıl yürütmesi, bir insan hayatta olup bir sav ileri sürdüğü anda liberteryen özel mülkiyet etiği dışındaki herhangi bir etiğin geçerli olamayacağını göstermiş olur. Aksi takdirde insan performatif çelişkiye düşmüş kabul edilir (Hoppe, 2004, s. 242). Bu, O'nun, liberteryen özel mülkiyet etiğini *a priori* gerekçelendirmesidir. Bu etik ile Hoppe, hem Mises'in faydacı savunusunun hem de Rothbard'ın doğal haklara dayalı normatif savunusunun eksikliklerini gidermektedir. Diğer taraftan, aynı mantık silsilesiyle, özel mülkiyetin faydacı savunusunun da imkânsız olduğunu ileri sürmektedir; zira bir şeyin aksi imkânsızsa faydalı olup olmadığı da tartışılmaz. Hoppe'ya göre doğal haklar perspektifinin de önemli iki dezavantajı vardır. Birincisi, insan doğası belirli davranış kümeleri çıkarsayarak *a priori* etik ortaya koymak için çok dağınık bir konsepttir. Hoppe'nın kullandığı Misescı praksiyolojik yaklaşım bu sorunu çözer, zira ziyadesiyle karmaşık olan bütün bir insan doğasından değil sav alışverişi ve argümantasyon gibi dar bir noktadan yola çıkmaktadır. İkincisi, doğal haklar teorisinde, olması gereken ile olan ifadeleri ("is- and ought-statements") arasındaki boşluğun üstesinden gelinememesidir. Bu durum, Rothbard'ın her zaman için normatif kanatta kalmasına neden olarak mülkiyet etiğinin savunusunu zayıflatmaktadır. Oysa praksiyolojik delillendirme yalnızca olan ("is") kısmında kalarak değerden azat bir gerekçelendirme sunabilmektedir. Yukarıda gördüğümüz beş prensibin hiçbirisi olması gereken ("ought") şeklinde bir ifade içermemektedir. (Hoppe, 2004, s. 207-208). Hoppe, bu argümantasyon etiğiyle, Rothbardçı mülkiyet etiğinin, praksiyolojik bir yaklaşımla ayrıntılı bir gerekçelendirilmesini yaparak liberteryen etiği güçlendirmiş olur.¹²

Aralarında kurama karşı çıkan ve savunular olmak üzere birçok önemli liberteryen düşünür argümantasyon etiğini çalışmışlardır.¹³ Bu noktada, bunların birkaçından söz etmek uygun olacaktır. Murphy ve Callahan (2006), yayımladıkları makalede Hoppe'nın argümantasyon etiğini eleştirmişlerdir. Öncelikle, onlara göre, bu şekilde insanın dili dudağı

¹² Sonradan Rothbard, Hoppe'nın yaklaşımıyla ilgili övgü dolu konuşmuş, bu yaklaşımın sadece liberteryenizm için değil genel olarak felsefe için bir dönüm noktası olduğunu ve Skolastik çağdan beri felsefecilerin başını ağrıtan olan/olması gereken (is/ought) ve gerçek/değer (fact/value) dikotomilerini aşmayı başardığını söylemiştir (Hoppe, 2018, s. 11-12).

¹³ Bu makalelere örnek olarak; Friedman (1988), Osterfeld (1988), Richman (1988), Steele (1988), Yeager (1988), Lomasky (1989), Terrell (2000), Godefridi (2004), Meng (2002), Kinsella (2002), Murphy ve Callahan (2006), Van Dun (2009), Eabrasu (2009), Block (2011), Eabrasu (2012), Frederick (2013), Ashbach (2021), Kheir (2023).

beyni vb. üzerindeki öz-sahipliği kanıtlanabilmekle birlikte argümantasyonla ilgili olmayan vücut parçaları, örneğin bacakları, üzerindeki öz-sahipliği kanıtlanamamaktadır. Buna ek olarak, argümantasyon etiği insanın öz-sahipliğini, yalnızca *argümantasyon sırasında* kanıtlamaktadır. Aynı şekilde, argümantasyon etiğinin çalışmaması için, etik ile çelişir şekilde hareket eden bir saldırganın bu eylemi sırasında sessiz kalması yeterlidir; zira öncelikle argümantasyon yolunun *seçilmiş* olması gerekmektedir. Bunun yanında, yazarlara göre, argümantasyon etiği çerçevesinde, kişinin kullanım hakkının tanınıp mülkiyet hakkının tanınmamasının yahut tam tersi, kişinin yalnızca vücudunun değil tartışma sırasında kullandığı başka şeylerin de (örneğin tartışırken üzerinde durduğu toprak parçasının) sahibi olması gerektiğinin iddia edilmesi mümkündür. Aynı şekilde, öz-sahipliği elinden alınmış insanlar, örneğin mahkûmlar veya köleler, yine de argüman sunabilmektedirler. Bu durum kişinin öz-sahipliği olmadan da argüman öne sürebileceğini göstermektedir yani öz-sahipliğin tartışmaya girmek için ön koşul olmadığını ve kullanım hakkının yeterli olduğunu ampirik açıdan ileri sürebiliriz. Kısacası “liberteryen etiğin yadsınamaz olması” iddiasının geçersiz olduğunu savunmaktadırlar.

Geçen zaman içerisinde, bu eleştirilere yanıtlar gelmiştir. Bunlardan biri olan Eabrasu'nun (2009) makalesine göre öncelikle vücut bütünlüğü ile ilgili argümanın konunun bütünü ile bir ilgisi yoktur zira argüman öz-sahiplik aksiyomunun kendisi ile değil öz-sahiplik kavramının kapsamı ile ilgilidir. Diğer taraftan, Hoppe'nın öz-sahiplik tanımının bir canlının bütününe ilgilendirdiğini belirtmektedir. Eabrasu, öz-sahipliğin argümantasyon sırasında geçerli sayılabileceği iddiasına karşılık ise kuramdan herhangi bir anda ve herhangi birinin öz-sahipliği ile çelişen bir argüman öne sürmenin argümantasyon etiğine göre bu argümanı geçersiz kılacağına çıkarılabileceğini söylemektedir. Argümantasyon için öz-sahipliğin değil kullanım hakkının yeterli olduğu konusunda ise Eabrasu, öz-sahipliğin herhangi bir malın sahipliğinden farklı olduğunu belirtir. O'na göre hiç kimse bir mala sahip olduğu gibi bir insana sahip olamaz, mahkûmlar veya köleler başkalarının mülkiyeti durumuna geçmemişlerdir, sistematik şiddet ile zorlama altında tutulan öz-sahiplerdir. Dolayısıyla, argümantasyon etiği bağlamında mahkûmlar da köleler de öz-sahiplerdir.

Block'a (2011) göre, doğrudan konuşma ve düşünme yetisi ile ilgili olmayan bir vücut parçasına, örneğin ayağa, yönelik bir saldırı, ayağın beyne sınırlar ile olan bağlantısı düşünüldüğünde dolaylı olarak beyne de yapılmış sayılacağı için argümantasyon etiği insan vücudunun bütününe kapsar. İkinci olarak, argümantasyon etiğinin öz-sahipliği yalnızca tartışma sırasında kanıtlayabileceği argümanına karşı Block, her konunun her anda argümantasyon etiği ile kanıtlanmasının beklenmesinin anlamsız olduğunu ifade eder. Örneğin 2+2'nin 4 olduğunu devamlı tartışmamaktayız ancak tartışmadığımız anlarda da 4'tür. Dolayısıyla yazarların eleştirisi yersizdir. Üçüncü olarak, Block da Eabrasu gibi argümantasyon etiğinin yalnızca argümanda bulunan taraflar için değil evrensel olarak bağlayıcı olduğunu savunmaktadır. Diğer taraftan, Block, argümantasyon etiğinin bazı çıkmazlarını da kabul etmektedir. Örneğin, hayatı boyunca argümantasyon içerisinde bulunmamış sağır ve dilsiz bir insanın performatif çelişkiye düşmesi imkânsızdır. Block'a göre bu, kuramı çürütmekten uzaktır zira her kuram gibi argümantasyon etiği kuramı da sınırlı bir kuramdır. Her şeyden önce argümantasyonda bulunabilenler ile sınırlıdır. Hiçbir kuramdan her şeyi yapması beklenemez. Son olarak, kuramın öz-sahiplik ile kullanım hakkını karıştırdığı konusunda, Block, eğer öz-sahipliği meşru bir şekilde sınırlanmış olan bir mahkûmun konuşmasına izin veriliyorsa zaten bir sorun olmadığını, argüman sunmasına izin verilmiyorsa zaten argüman sunmasının meşru olmadığını ve bu yüzden argümantasyon etiğinin dışında tutulabileceğini belirtmektedir. Diğer taraftan, öz-sahipliği gayrimeşru olarak sınırlanmış bir insan için de bir sorun yoktur zira etik olarak öz-sahipliği devam etmektedir. İki durumda da kişiler ancak kendi öz-sahipliklerine

sahiplerse veya onlara öz-sahiplikleri geçici olarak geri verildiyse argümantasyon yapmaktadırlar, yani argümantasyon için öz-sahipliğin gerektiği varsayımıyla çelişen bir durum yoktur.

Bu konudaki yeni bir makalede, Kheir (2023), literatürde argümantasyon etiği ile ilgili eleştirilerin yeterince cevaplanmış olmakla birlikte, öz-sahiplik haricindeki mülkiyet ile kullanım hakkı arasındaki boşluğun sürdüğünü söylemektedir. Zira Hoppe mülk hâline getirmenin tek meşru mülkiyet prensibi olduğunu göstermekle birlikte, argümantasyon için kullanım hakkının yeterli olmayıp mülkiyetin gerektiğini gösterememektedir. Kheir, bu sorunu çözmek için praksiyolojiye dayanan liberteryen bir hukuk perspektifi ekleyerek bir hukuk kodu ortaya koymaya çalışmış ve mülkiyet hakkı-kullanma hakkı farkı sebebiyle çıkan çatışmaların çözümü için bu koda dayanan bir tahkim sistemi önermiştir.

Literatürden görüldüğü üzere, argümantasyon etiği, 1988 yılında ortaya konduğundan beri birçok tartışmaya konu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Ancak güncel durumda birçok liberteryen tarafından oldukça sağlam görülmektedir. Öz-sahipliğin ve onun doğal sonucu olan *sınırlanamaz* mülkiyet hakkının felsefi temelini bu şekilde ortaya koymuş olan Hoppe, Rothbard'ın altyapısını bu şekilde revize etmiş olmakla birlikte devletin sistematik hırsızlık ile varlığını sürdüren bir suç örgütü olduğu (Rothbard, 1998, s. 172) ve hiçbir meşruiyeti olmayan, ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırılarak yerine gönüllülüğe dayanan bir ekonomi getirilmesinin gerektiği (Rothbard, 2006, s. 248) hususlarında Rothbard ile farklı fikirde değildir. Sonraki bölümlerde, Hoppeci özel hukuk toplumu düzeninin adalet ve düzen hizmetleri bağlamındaki durumu üzerinde durulacaktır.

Hukukun Gerekliliği

Yukarıda sözünü ettiğimiz üzere bir devletin meşruiyetini kabul etmeyen anarko-kapitalist sistemde adalet ve düzen hizmetlerinin bir tekel (devlet) tarafından sağlanması söz konusu değildir. Rothbard, anarko-kapitalist toplumda hukuk ve yargı hizmetlerinin piyasada rekabetçi şekilde faaliyet gösteren özel mahkemeler tarafından sağlanabileceğini söylemektedir. Özel polis ve yargı teşkilatları, birbirleriyle ilintili çalışarak serbest piyasada işleteceklerdir. Rothbard'a göre bu durum, güvenlik hizmetini birçok açıdan daha verimli kılacak ve müşteri açısından düşük fiyatlı hizmet ve esneklik sağlayacaktır (Rothbard, 2006, s. 221). Diğer taraftan, polis tarafından temin edilen güvenlik hizmetleri, uyuşmazlıklarda karar verecek yargı teşkilatını da gerektirir. Rothbard'a (2006, s. 227-230) göre yargı teşkilatları da aynı polis teşkilatları gibi serbest piyasada çalışabilir; ayrıca daha adil yargılamanın sağlanması için yine özel kurumlar olan üst mahkemeler önerilmiştir. Bu mahkemeler sayıca daha az olacak ve alt mahkemeler bunlara üye olacak, hatta etkinlikleri ve doğruluklarıyla ün yapmış üst mahkeme sistemlerinin üyesi olmakla övüneceklerdir (Rothbard, 2023, s. 5).

Rothbard, mahkemelerin liberteryen prensiplere aykırı karar vermesinin engellenmesi için liberteryen aksiyomda diretecek, bu prensip ışığında mülkiyet hakkını tanımlayacak, delilsiz mahkûmiyete karşı çıkacak ve belli bir suç için maksimum cezayı belirleyecek bir yasal kodun kendiliğinden ortaya çıkacağını ve kabul edilmiş bu kodlar ışığında en verimli hukuk hizmetini sunan mahkemelerin başarılı olacağını ileri sürmektedir (Rothbard, 2006, s. 232). Yani özel sektörde faaliyet gösteren mahkemelere herhangi bir müdahale öngörmeyen Rothbard, yine de bu mahkemelerde uygulanan etiğin liberteryen etiğe uygun olması gerektiğini söylemekte, öyle olacağını ummakta ve zaten kendiliğinden öyle olacağını iddia etmektedir. Bu durum, çelişkili olduğu ileri sürülebilecek bir yaklaşımdır ancak bildiğimiz üzere Rothbard değerden azat bir analiz önermemektedir ve normatif ifadeleri kullanmaktan kaçınmamaktadır.

Hoppe'nın hukuk yaklaşımına geçmeden önce, diğer adalet kuramları hakkındaki fikirlerine bakalım. Hoppe, öncelikle, adaleti devletin yaptığı yasalara indirmek olan, yani adaleti güce eşitleyen ("might makes right") hukuki pozitivist pozisyonu meşru bulmamaktadır. Diğer taraftan, O'na göre, sosyal sözleşmecilerin de farkı yoktur; zira hiç kimsenin imzalamış olmadığı ve dolayısıyla üzerinde pazarlık yapılmamış ve rızaya dayanmayan bu toplum kurucu soyut sözleşme, toplumda yapılan diğer bütün sözleşmelerden üstün olan ve devlet erki tarafından yürütülen bir sözleşmedir ve dolayısıyla pozitivizmin kararlılığından (decisionism) keyfilik açısından pek bir farkı yoktur. Tanımı belirsiz "sosyal fayda" gibi nosyonlar üzerinden tanımlanan faydacılık da bunlardan daha az keyfi değildir. Oysa;

...bir insan etiği veya adalet teorisinin amacı, -herhangi- bir kişinin farklı insanlardan, "verili" bir dış, maddi çevreden ve bir kişinin amaçları doğrultusunda araç olarak kullanabileceği çeşitli kıt -rekabetli, çekişmeli ve çatışmalı- maddi nesnelere oluşan bir dünyada, başka hiç kimseyle fiziksel çatışmaya girmeden hareket etmesini -esasında, bütün aktif hayatını yaşamasını- mümkün kılan insan davranış kurallarının keşfedilmesidir (Hoppe, 2023, s. xvii).

Hoppe'ya göre çatışma (conflict) ve kıtlıktan (scarcity) kaynaklanan sosyal düzen problemi hukuka olan ihtiyacın sebebidir ve devam ettikçe bu ihtiyaç ortadan kalkmayacaktır;

Bir çatışma ancak kaynakların kıt olması durumunda mümkündür ve ancak o zaman düzenli, çatışmasız sosyal işbirliğini mümkün kılan kuralların formüle edilmesine ihtiyaç duyulur. Cennet bahçesinde yalnızca iki kıt kaynak bulunur: Bir kişinin fiziksel bedeni ve üzerinde durduğu yer. Crusoe ve Cuma'nın tek bir bedeni vardır ve aynı anda yalnızca tek bir yerde durabilirler. Bu nedenle, cennet bahçesinde bile Crusoe ve Cuma arasında çatışmalar ortaya çıkabilir: Crusoe ve Cuma, birbirleriyle fiziksel çatışmaya girmeden aynı yerde aynı anda duramazlar. Buna göre, cennet bahçesinde bile düzenli sosyal davranış kurallarının, yani insan bedeninin uygun konumu ve hareketiyle ilgili kuralların mevcut olması gerekir (Hoppe, 2021, s. 9).

Cennet bahçesindeki bu kısmi kıtlıktan gelen sosyal düzen problemine tek bir kural koyularak mâni olunabilir; "Herkes kendi bedenini istediği yere yerleştirebilir veya hareket ettirebilir, yeter ki başka hiç kimse orada durup aynı alanı işgal etmiyor olsun." (Hoppe, 2021, s. 10). Bu ilke Hoppe'nın, birinci bölümde gördüğümüz etik anlayışının doğal sonucudur. O'na göre kıtlığın olduğu bir yerde çatışma kaçınılmazdır ve bunun tek çözümü özel mülkiyet prensibidir.

Cennet bahçesinin dışarısında sadece bu iki şey değil, her şey kıttır. Bu da sonsuz kat daha büyük bir sosyal düzen problemi olduğu anlamına gelir. Hoppe'ya göre gerçek dünyada aynı işlevi yerine getirmek için birbiriyle bağlantılı dört kural koyabiliriz;

1. Her insan kendi fiziksel vücudunun münhasır sahibidir.
2. Her insan, doğanın nimetleri arasından, diğer insanlardan önce kıt olarak algıladığı ve vücudunu kullanarak işlediği malların sahibidir (ilk kullanan-ilk sahip prensibi).
3. Birinci madde uyarınca kendi bedeninin sahibi olan ve ikinci madde uyarınca başka malların sahibi olan bir insan, bu ikisini kullanarak yeni ürünler üretirse, bu ürünlerin de sahibi olur. Bunun kabul edilmesi için üretim sürecinde başkasının mallarına fiziksel olarak zarar vermemesi gerekir.
4. Bir mal bir kez mülkiyet hâline getirildiğinde veya üretildiğinde, bu malın sahipliği ilk sahibinden başka birine artık yalnızca rızaya dayalı, sözleşmesel devirle aktarılabilir (Hoppe, 2021, s. 188).

Hoppe'ya göre, sosyal düzen probleminin çözülebilmesinin *tek yolu* budur. Zira bu dört maddenin herhangi birinin kabul edilmemesi veya bunlara alternatif sunulması, sosyal düzen probleminin sebebi olan ilk baştaki çatışmayı çözmek şöyle dursun, ağırlaştıracaktır. Dolayısıyla, Hoppe'ya göre, özel mülkiyet bir konvansiyon olarak görülemez. Konvansiyon bir amaca hizmet eden ve bu amaca ulaşmak için mevcut olan alternatif yollar arasından tercih edilen bir yoldur. Ancak, "çatışmayı önleme amacına ilişkin olarak, özel mülkiyet kurumu kesinlikle bir konvansiyon değildir, çünkü bir alternatife sahip değildir. Yalnızca özel mülkiyet, aksi takdirde kaçınılmaz olan çatışmaların önlenbilmesini mümkün kılar." (Hoppe, 2021, s. 189).

Bu noktada, şöyle bir sorun akla gelecektir; bütün bunları kabul etsek ve elimizde bütün çatışmaları engelleyecek ve hiçbir alternatifi olmayan böyle bir norm olsa ve bütün insanlar çatışmadan kaçınılmasının tek yolunun bu olduğunu bilse bile, insanların bu norma uyacağından nasıl emin olabiliriz? Bazı insanlar, şu ya da bu sebeple, çatışmadan kaçmak istemeyebilirler. Örneğin bir hırsız, özel mülkiyet etiğini çok iyi bilse dahi, bu normu çiğnemenin yaratacağı çatışmadan fayda sağlayacağına inandığı için bu kuralların hepsini pratikte reddedebilir. Bu durumda, normlara uyulmasını sağlayacak ve bunun için gerekli güç ve yetkilerle donatılmış bir üstün otorite, yani bir hukuk tekeli olarak devlet akla gelmektedir.

Bir Hukuk Tekeli Olarak Devlet

İkinci bölümün sonunda düşülen çıkmaz olan normların nasıl empoze edileceği sorununa her kesimden gelen tipik cevap, bu işin devletin görevi olduğudur. Klasik liberalizm içerisindeki en radikal özel mülkiyet savunucusu olan Mises dahi bu konuda şöyle demiştir:

Liberalizm anarşizm değildir ayrıca anarşizmle hiçbir alakası da yoktur. Liberal için baskıya başvurulmadığı takdirde toplumun varlığının tehdit altında kalacağı aşikârdır ve toplumun tüm yapısının herhangi bir mensubunun merhametine kalmadan barışçıl ve insani işbirliğini sağlayan kuralların ardında güç tehdidinin olması gerektiğini bilir. Başkalarının canına, malına, sağlığına saygı duymayanlara toplum hayatının kurallarını kabul ettirecek durumda olunmalıdır. İşte liberal doktrinin devlete biçtiği işlev budur: Özgürlüğün, mülkün ve barışın korunması (Mises, 2021).

Hoppe'ya göre, bu minimal devletçi cevabın irdelenmesi için öncelikle devlet derken neyi kastettiğimizi ortaya koymak gerekir. Şüphesiz ki devlet, diğer hiçbir firma veya örgüt gibi değildir. Devletin iki özgün niteliği vardır ve bu nitelikler devleti nitelemek için yeterlidir: "1) Devlet, nihai karar alıcı olma konusunda bir bölgesel tekeldir. 2) Devlet, vergi alma konusunda bir bölgesel tekeldir." (Hoppe, 2021, s. 190).

Bu iki maddeden varılacak sonuç, devletin hem kendisini de içerenler dâhil olmak üzere her türlü çatışmada verilecek nihai kararlarda son yetkili merci yani hukuk hizmetlerinde tekeli olduğu hem de sağladığı hizmet için ödenecek olan ücreti tek taraflı olarak belirleme yetkisine sahip olduğudur. Bu açıdan bakıldığında, güncel devletçi durum, en basit iktisadi ve etik prensiplerle çelişmektedir. Birincisi, zaten tekel kötü bir şeydir. İkincisi, devletin kendisini (kendi çalışanlarını) de ilgilendiren konularda adil karar vermesini beklemek mantıksızdır. Üçüncüsü, adaleti sağlamak ve hukuku korumak devletin ve onun görevlilerinin çıkarına değildir. Bu konudaki argümanları aşağıda detaylıca irdelenmektedir.

Tekel Kötü Bir Şeydir

Tüketicinin nezdinde, bir mal veya hizmetin yalnızca tek bir sağlayıcı tarafından sağlanabilmesi anlamına gelen tekelin her türlüşününün kötü bir şey olduğu herkesin malûmudur. Diğer taraftan, adalet ve düzenin sağlanması görevi, devletin tekel olarak sağlayacağı bir görev olarak kabul edilmektedir. Hoppe'ya göre, bu iki önerme birbirleriyle açıkça çelişmesine karşın, çoğu filozof ve iktisatçı, kuramsal ve ampirik birçok kanıtı karşın, ikinci değil birinci önermede kusur bulmayı yani devletin bu tekeline bir istisna tanımayı seçmektedirler (Hoppe, 2021, s. 191).

Hoppe'ya göre ise bütün tekeller kötü olmakla birlikte, bu tekelin devlet olması durumu çok daha kötü yapmaktadır. Devletin adalet ve düzenin sağlanması konusunda tekel olması, herhangi bir firmanın tekel olmasından farklıdır. Her şeyden önce, kalitesiz ve pahalı mallar (goods) üreten alelade bir tekel firmanın aksine, devlet, kötülükler (bads) üretmeye de muktedirdir. Zaten, devletin kötü kalitede bir mal veya hizmet üretmek için dahi öncelikle vergi toplaması gerekir ve vergi hiç kimsenin istediği ve talep ettiği bir "hizmet" değildir (Hoppe, 2021, s. 191).

Ancak, bu argümanlarda bir zayıflık mevcut olduğu iddia edilebilir; tabii ki, tekelin kötü bir şey olduğunu ispatlamış olsak bile, eğer kaçınılmaz ve önlenemez ise bu ispatın bir önemi olmayacaktır. Bu, ünlü liberteryen minarşist Nozick'ten gelen itirazdır. Nozick'e (1974, s. 17) göre bir anarşide, her bölge için bir koruma ajansı doğal süreç sonucu tekel olacaktır. Yani minimal de olsa bir devletin varlığından kaçamayız. Hoppe, bu argümanı kendisi çürütmeye gerek duymaz, onun yerine Rothbard'ın "Özgürlüğün Etiği" kitabında bulunan kapsamlı cevaba referans vermekle yetinir. Rothbard'a göre, öncelikle, Nozick'in koruma ajanslarının birbirleriyle savaşa tutuşacaklarını öngörmesi tamamen hatalıdır. Bu, ajanslar için hem doğrudan hem de dolaylı olarak (müşteri kaybı sebebiyle) aşırı masraflı olduğundan böyle bir durum oluşmayacaktır. Rothbard'a göre sistemin en önemli taraflarından biri zaten ajansların kendi aralarında üst tahkim belirlemelerinin elzem olmasıdır. Böyle bir şey belirlemezlerse zaten hizmetlerini satamazlar zira kesin bir güvenlik vaat edemezler. Nozick de böyle bir tahkim öngörmüştür, ki aslında bu öngörü ile kendi savaş varsayımını anında çürütmüş olur. Ancak, Nozick'e göre, böyle bir tahkim yani üst otorite kurulduğunda bu zaten fiilen federal bir devlet otoritesidir. Rothbard bu yaklaşıma iki taraflı bir saldırı gerçekleştirir. Öncelikle, böyle bir doğal tekel oluşacağı varsayımı ne iktisadi varsayımlarla ne güncel verilerle ne de tarihsel bilgilerle desteklenmektedir. İkincisi, bu otoriteyi tanımanın yanlışlığıdır. Zira Nozick, doğal tekel sonucu kurulan bu dominant ajansa müşterilerini korumak için devlet gibi davranma meşruiyetini verecek kadar ileri gitmektedir. Buna da "ultra-minimal devlet" demektedir. Rothbard'a göre burada ultra-minimal bir şey yoktur. Bir kez bu meşruiyet tanındı mı bunun herhangi bir şekilde sınırlandırılabilirliğini asla kabul etmez (Rothbard, 1998, s. 233-238).

Devletin Kendisinin Taraf Olduğu Çatışmalarda Adil Olması İmkânsızdır

Çatışmalarda adalet için başvurulabilecek tek merci devlet ise bu durum devletin kendisinin taraf olduğu bütün çatışmalardan çıkar sağlayacağı anlamına gelir. Bu da devlete ve onun bütün görevlilerine vatandaşlar ile aralarında çatışma yaratmak için sonsuz teşvik verir; zira onlar, her türlü çatışmanın hakemi olan organizasyonun parçalarıdır. Hukukun (law) bu şekilde bir zümrenin çıkarlarına göre eğilip bükülebilmesi, onu kadim, sabit, "yapılması" değil "bulunması" gereken "içkin" bir kavramdan, "yapılan" keyfi ve gelişigüzel bir mevzuata (legislation) çevirir. Ayrıca, aynı zamanda vergi tekeli de olan devlet, sağladığı bu "adalet" hizmetinin bedelini de tek taraflı olarak belirleyebilmektedir. Ayrıca, "vergilerle fonlanan bir hayat ve mülkiyet koruyucusu" konsepti bir oksimorondur, zira vergi zaten hayat ve mülkiyet hakkının ihlâlidir (Hoppe, 2021, s. 191).

Esasında, devlet görevlileri o kadar yasalar üstüdür ki, kendi özel hukukları vardır: Kamu hukuku;

"Kamu"nun sahip olduğu ve yönettiği bir hükümetle yeni bir tür "hukuk" ortaya çıkar: Hükümet görevlilerini kişisel sorumluluktan muaf tutan ve "kamuya ait" kaynakları iktisadi yönetimden azat eden "kamu" hukuku. Sadece bir hukuk değil "üstün" bir hukuk olarak "kamu hukuku"nun (anayasa ve idare hukuku dâhil) kurulmasını, özel hukukun kademeli erozyonu takip eder; yani, özel hukukun kamu hukuku tarafından ve bu hukuk yoluyla ast kılınması ve ortadan kaldırılması (Hoppe, 2001, s. 28).

Hoppe'ya göre kamu hukuku konsepti, Orta Çağ'da kralların ve soylukların ellerinde tuttıkları hukuki ayrıcalıklardan çok daha büyük ayrıcalıklar sağlamaktadır. Krallar ve soyluların ayrıcalıkları şahsidir, cumhuriyette şahsi ayrıcalıklar yoktur, oysaki kamu hukuku da işlevsel ayrıcalıklar sağlar ve bunlar devlet görevlileri tarafından kullanılır (Hoppe, 2001, s. 233). Kamu hukuku o kadar üstündür ki onun karşısında özel hukuk ancak "geçici ve sürekli kapsamı daralan" bir hukuktur (Hoppe, 2001, s. 86). Ayrıca resmiyette yönetenler arasına herkesin katılabilmesi, yönetenler ve yönetilenler için sınıf bilincini ortadan kaldırmaktadır. Monarşi veya aristokrasiye dayanan bir sistemde, yönetilenler hiçbir zaman yöneten olamayacaklarını bilirler, zira soylu sınıfı dışarıya kapalıdır. Dolayısıyla yöneticilerin güçlerini

arttırmaya yönelik her türlü girişimini kendilerine saldırı olarak algırlarlar (Hoppe, 2001, s. 25). Oysaki cumhuriyet güç artırma girişimini zaten vatandaşlar adına yapılmaktadır; buna karşı çıkmaları kendi kendilerine karşı çıkmak demektir, kaldı ki bir gün o gücün ucundan kendileri de tutabileceklerdir, zira teorik olarak, yönetilenlerin her biri bir gün yöneten sınıfına girebilir. Devletin gücünü az da olsa kullanma ayrıcalığına kavuşmak için basit bir memur dahi olmak yeterlidir. Bu da monarşi ve aristokraside küçük bir soylu grubuna ve çevrelerindeki ufak bir azınlığa has olan asalakça yaşama ayrıcalığını çok daha büyük bir kitleye kazandırmaktadır (Hoppe, 2001, s. 51). Buna ek olarak, bu ayrıcalıklar krallar ve soylularda olduğu gibi kalıcı değil geçicidir, bu da insanları bu ayrıcalıkları hemen kullanmaya itmektedir (Hoppe, 2001, s. 83).

Hoppe'ya göre bu tip bir ikili hukukun yalnızca adaletsizliği artırma değil suçu ve çatışmayı artırma gibi bir sonucu da vardır. O'na göre bu durum devleti doğal olarak saldırgan yapar zira devlet çıkardığı çatışma sonrası kendi mahkemesinde kendi kendisini haklı bulup saldırgan eylemlerinin bütün bedelini vergi mükelleflerine yansıtabilir (Hoppe, 2021, s. 197).

Adaleti Sağlamak ve Hukuku Korumak Devletin (Devlet Görevlilerinin) Çıkarına Değildir

Hoppe'ya göre, herkes gibi kişisel çıkar ve olabildiğince az çalışıp çok kazanmak isteğini taşıyan, ancak herkesin aksine vergilendirme gibi benzersiz bir güçle donatılmış olan devlet görevlileri, her zaman harcamalarını arttırmak için çabalayacaklardır. Kendileri açısından bakıldığında ne kadar az çalışır ve ne kadar çok kaynak tüketebilirlerse o kadar iyi durumda olacaklardır (Hoppe, 2001, s. 230). Her devlet kurumu algılanan bir ihtiyaca yönelik olarak kurulur. Her organizasyon gibi bir devlet kurumu da büyümek ve etki alanını arttırmak ister. Buna yönelik olarak yapabileceği en iyi şey, işini iyi yapmak değildir. Örneğin, polis teşkilatı çok iyi çalışıp, olabilecek en düşük maliyetle suç oranını düşürse elde edeceği sonuç, devlet kaynaklarından daha az pay alması ve küçülmesi olur. Zira daha çok kaynağa ihtiyacının olmadığı görülmüştür ve kaynaklar işlevlerini yerine getiremeyen kurumlara kaydırılır. Bu her kurum için geçerlidir. Tabii ki, diğer taraftan, gerçekten çok düşük kalite hizmet veren bir devlet kurumu, üstündeki yönetim tarafından sorumlu tutulabilecektir. Bu yüzden bir devlet kurumu için ideal durum, varlığını meşrulaştıran sorunları makul ölçülerde devam ettirmektir (Hoppe, 2021, s. 196).

Diğer taraftan, nihai karar verme yetkisi kabul edilmiş bir kurumun hukuku mevzuata çevirip kendi çıkarına göre değiştirmemesini beklemek zordur. Bu noktada, tam da bu konuya çözüm olarak ileri sürülen anayasalcılık (constitutionalism) ve güçler ayrılığı (separation of powers) ilkeleri akla gelecektir. Hoppe bu konuda Rothbard'a işaret etmektedir;

Anayasa, devletin gücün sınırlamak bir yana, onun genişlemesini onamanın bir aracı olduğunu kanıtlamıştır. Calhoun'un gördüğü üzere, kendi içeriğini yorumlamayı devlete bırakan herhangi bir yazılı sınırlama, devletin yetkilerine sınırlayıcı değil ve genişletici etkiler yapan kaideler olarak yorumlanmalıdır. İktidarı yazılı bir anayasanın zincirleriyle bağlama fikrinin, başarısızlığa uğrayan soylu bir deney olduğu artık aşikârdır. Kesin bir şekilde sınırlı bir hükümet fikrinin ütöpik olduğu görülmüştür; saldırgan Devletin büyümesini önlemek için daha radikal başka araçlar bulunmalıdır (Rothbard, 2006, s. 83-84).

Güçler ayrılığı da çözüm olmaktan uzaktır;

Anayasal olarak sağlanan "kuvvetler ayrılığı" da bu konuda hiçbir farklılık yaratmaz. İki hatta üç yanlış bir doğru etmez. Tam tersine hatanın çoğalmasına, birikmesine, pekişmesine ve ağırlaşmasına yol açar. Yasa koyucular, hükümetin yürütme organının başı olan başkanın işbirliği olmadan kendi iradelerini talihsiz tebaalarına empoze edemezler ve buna karşılık Başkan da yasa koyucuları ve mevzuatı etkilemek için konumunu ve emrindeki kaynakları kullanacaktır. Her ne kadar Yüksek Mahkeme, Kongre'nin veya Başkanın belirli kararlarına katılmasa da Yüksek Mahkeme yargıçları Başkan tarafından aday gösterilir, Senato tarafından onaylanır ve finansman açısından her zaman için onlara bağımlıdır. Devlet kurumunun

ayrılmaz bir parçası olarak, onu sınırlamakla değil, hükümetin ve dolayısıyla kendilerinin gücünü genişletmekle ilgilenirler (Hoppe, 2001, s. 266-267).

Klasik liberalizm ile minarşizmin devleti sınırlama girişimlerine karşın, devletin sınırlanmak şöyle dursun, büyümeye devam ettiği aşıkârdır. Bu düşünceler, herhangi bir kişi veya kuruma şiddet tekeli tanımama konusunda oldukça bilinçli olmalarına karşın, bu konuda oldukça kötü sicile sahip devletten bu tekeli almayı düşünmemektedir (Tarhan, 2018, s. 119). Hoppe'ya göre tekel koşullarında devletin hukuk üzerindeki kesin egemenliği asla engellenemeyecektir. O'na göre evrensel ve değişmez davranış ve iş birliği ilkeleri olarak anlaşılması gereken hukuk, devletin kendi çıkarları için istediği zaman değiştirebileceği keyfi kurallar bütününe dönüştüğü gibi, bu kurallar bütünü dahi her an değişebileceği için, toplumsal huzuru sağlaması gerekirken tam tersine huzursuzluk ve belirsizlik yaratacaktır. Yarattığı bu belirsiz ortamda zaman tercihi¹⁴ artacak, kısa vadeli düşünen ve geleceğe yönelik planlama yapmayan bir halk ortaya çıkacaktır. Sürekli değişen hukuk, ahlaki görelilik yaratacak ve bu artan zaman tercihleri ve belirsizlikle birleştiğinde aile kurmak, çocuk yetiştirmek anlamsız eylemler hâline gelecek, aileler parçalanacak, suç artacaktır (Hoppe, 2001, s. 184). Kısacası, Hoppe'ya göre, bir hukuk tekeli olarak devlet, iktisadi prensiplere göre, adalet ve düzen hizmetlerini verimli ve etkin şekilde sağlamaya muktedir olmadığı gibi, tam aksine, hukuksuzluk ve düzensizliği teşvik eden bir unsurdur. Buna ek olarak, devletin adalet ve düzen hizmeti sağlaması için zaten öncelikle, meşru olmayan vergi toplama eylemini gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Çözüm: Özel Hukuk Toplumu

Üçüncü bölümde devletin adalet ve düzen hizmetlerine getirilen kökten eleştiriler, buna nasıl bir alternatif önerildiğini düşündürmektedir. Hoppe, sosyal düzen problemini devletin çözmesinin imkânsız olmasının yanı sıra, devletin varlığının daha fazla sosyal düzen sorunu yarattığı görüşündedir;

Çözüm bir özel hukuk toplumdur, yani her bireyin ve kurumun birebir aynı kanunlara tabi olduğu bir toplumdur. Bu toplumda belirli kişilere veya işlevlere ayrıcalık tanıyan bir kamu hukuku (ve kamu malı) mevcut değildir. Yalnızca herkese eşit olarak uygulanan özel hukuk (ve özel mülkiyet) vardır. Hiç kimsenin, mülkiyeti hâline getirme, üretim veya gönüllü takas dışında herhangi bir yolla mülk edinmesine izin verilmez ve hiç kimsenin vergilendirme veya istimlak imtiyazı yoktur. Dahası, özel hukuka dayalı bir toplumda hiç kimsenin, istediği herhangi bir üretim alanına girmek ve istediği kişiyle rekabet etmek için kendi mülkünü kullanmasının başkası tarafından yasaklamasına izin verilmez (Hoppe, 2021, s. 193).

Böylesi bir toplumda, adalet ve düzen hizmetleri gönüllü olarak ödeme yapan (veya yapmayan) müşterilerine hizmet sağlayan ve birbirleri ile müşteriler için rekabet eden özel kuruluşlar tarafından sağlanacaktır. Hoppe, temel gerçekliklerden yola çıkarak böyle bir toplumun nasıl olacağını tahmin etmektedir. Öncelikle, iş bölümüne dayalı kompleks bir toplumda, nasıl kendi ekmeğimizi pişirmiyorsak, güvenlik konusunda devlet tekeli olmasa dahi kendi güvenliğimizi sağlamayacağımız açıktır. Bu durumda adalet ve düzen sektöründe polis, sigorta ve tahkim hizmeti veren özel firmalar işletilecektir. Bu firmaların her biri devletin aksine iradeye, yani sözleşmeye dayalı olarak işleyecektir;

Nihai karar verici ve yargıç olarak devlet, sözleşmesiz bir hukuki boşluk içinde faaliyet göstermektedir. Devlet ile vatandaşları arasında bir sözleşme yoktur. Neyin gerçekte kime ait olduğu ve dolayısıyla devlet

¹⁴ “İnsanların zaman tercihleri, şimdi ne kadar tüketceklerine kıyasla gelecekte kullanmak üzere ne ölçüde tasarruf ve yatırım yapacaklarını belirler. Eğer insanların zaman tercihleri düşerse, yani bugünü geleceğe tercih etme dereceleri azalır, o zaman insanlar şimdi daha az tüketme ve daha fazla tasarruf ve yatırım yapma eğiliminde olacaklardır” (Rothbard, 2006, s. 233).

tarafından neyin korunmasının gerektiği sözleşmeyle sabitlenmemiştir. Devletin hangi hizmeti sağlayacağı, devletin görevini yerine getirmemesi durumunda ne olacağı veya böyle bir “hizmetin” “müşterisinin” ödemesi gereken bedelin ne olacağı sabit değildir. Aksine, devlet oyunun kurallarını tek taraflı olarak belirler ve bunları oyun sırasında istediği gibi değiştirebilir (Hoppe, 2021, s. 194).

Hoppe'nın özel hukuk toplumunda her firma müşterisi ile bir sözleşme yapacak, ne kadar süre ile ve ne kadar bedel karşılığında hangi hizmeti sağlayacağını ve bu hizmeti sağlayamadığı durumda ne olacağını beyan edecektir.¹⁵ Diğer taraftan, hiçbir sözleşme çatışma ihtimalini ortadan kaldırmaz. Sözleşme çatışma hâlinde tahkim yetkisini de önceden belirlemelidir. Bu noktada, özel hukuk toplumunun hukuk hizmetine olan ihtiyacı belirlemektedir. Bu hukuk hizmetinin sağlayıcısının taraflarca kabul edilebilmesi için tarafsız bir üçüncü parti olması şarttır. Dolayısıyla, müşteriler için rekabet eden bu hukuk sağlayıcıları hayatta kalmak için tarafsızlıklarını korumak durumunda olacaklardır.

Yaman ve Tarhan'ın da işaret ettiği üzere, piyasa anarşisinin felsefî temellerinde farklı tahayyüller söz konusudur. Bunları, “gönüllülük” yani rızayı temel alan safi sözleşme toplumu, Spencercı “kendiliğinden doğan düzen” (spontaneous order) ve Jasay'ın “düzenli anarşi”si şeklinde sınıflandırmışlardır (Yaman ve Tarhan, 2021, 222). Özel hukuk toplumu, Rothbard'ın “özel mülkiyet anarşisi” adını verdiği kavramın Hoppe'ya özgü ifadesidir ve doğal olarak ilk sınıfta ele alınmalıdır. Diğer taraftan, başka anarko-kapitalist kuramcılarının buna benzer fikirlerinin olduğunun belirtilmesi gereklidir. Örneğin David Friedman (1989, s. 110-117), “Anarşi kaos değildir” derken, yine özel mülkiyet anarşisi sonucuna varacak faydacı argümanlar öne sürmüştür. Friedman'ın anlayışı hizmetlerin serbest piyasada “daha iyi” sunulabileceğine dayanır. Bu faydacı yaklaşıma göre piyasa adalet ve düzen hizmetlerini sağlayabilir, devletin bu sektöre girmesine gerek yoktur. Benzer argümanları Rothbard veya Hoppe'da da görsek de arada önemli bir fark vardır: Onlar için bunlar, iyi detaylandırılmış ve açıklanmış olsalar da yardımcı argümanlardır. Esas argüman, daha önceki bölümlerde tartıştığımız liberteryen mülkiyet etiğine dayanmaktadır. Kısacası, Friedman'ın savunmada kalan argümanına karşılık, devlete deontolojik bir temelden karşı çıkan ve faydacılığı umursamayan Rothbard “Anarşi kaos olsa da olur” diyecektir, Hoppe ise “Esas kaos devlettir” diyerek karşı saldırıya geçecektir zira O'nun etiğine göre çekincesiz mülkiyet hakları çatışmaları engellenmenin tek yoludur.

Bu konuya eğilen diğer bir düşünür de Anthony de Jasay'dır. Ortaya koyduğu “düzenli anarşi” (ordered anarchy) anlayışı özel hukuk toplumu kavramı ile benzerlikler taşımaktadır. Jasay'a (2004: s. 6) göre doğa durumundaki özgür bireyler rasyonel olan seçimleri yapmaya devam ederek iki basit konvansiyona ulaşacaklardır: Mülkiyet haklarına saygı ve karşılıklı olarak sözlerinde durma. Bunun için dış müdahale gerekmez. Bu yaklaşım ilk bakışta Spencer-Hayek ekolünden kendiliğinden düzen anlayışı ile benzer görülebilir. Bu noktada kendiliğinden düzen anlayışına dayanan bir sosyal düzen açıklamasının Mises-Rothbard-Hoppe'nın rasyonalist çizgisinden asla tasvip edilmediğini ifade etmek gerekir. Evrimcilik-rasyonalizm arasındaki kırılma Mises ile öğrencisi Hayek arasında sonradan ortaya çıkan ayrımlar arasında en önemlisidir ve Hayek'in geliştirdiği bu Misesçi olmayan epistemolojiye Rothbard (2024, s. 121) tarafından kaygıyla işaret edilmiştir. Ancak Jasay, Hayek gibi neredeyse insan aklını ve iradesini bir kenara bırakacak seviyeye kadar ilerlememiştir. Jasay için teamül, örf ve adetler

¹⁵ Hoppe'ya göre, devletin an itibarıyla vatandaşlarına önerdiği hizmet sözleşmesi şu şekildedir: “Bu sözleşme ile size hiçbir şey garanti etmiyorum. Neyi sizin korunacak mülkünüz olarak saydığımı söylemiyorum. Size karşı söz verdiğim hizmeti yerine getirmemsem ne yapmak zorunda olduğumu söylemiyorum. Diğer taraftan, sizin bu hizmet için ne kadar ödeme yapacağımızı tek taraflı olarak belirleme hakkım saklıdır” (Hoppe, 2021, s. 195).

doğa durumundaki insan için kendiliğinden ortaya çıkar ancak insan aklının, doğa durumunun anarşi koşullarında mantıklı bularak vardığı sonuçlardır; temellerinde yine tercih vardır (Büyükbuğa, 2015, s. 38-39). Dolayısıyla tıpkı özel hukuk toplumu gibi düzenli anarşi de rızaya dayalı bir sözleşme toplumdur. Jasay da sözleşmelerin icrası için bir devlet kurumuna ihtiyaç duyulmayacağını savunmaktadır (Yaman ve Tarhan, 2021, s. 231). Ancak devletsiz düzende sözleşmelerin icrası konusunda Rothbard-Hoppe ekolünün rasyonalist yaklaşımından en önemli farkı sözleşmelerin teamül tarafına yaptığı vurgudur. Yine de Jasay'ın "teamülleri" ölümlerin tahakkümüne değil nihayetinde insan aklı ve iradesine dayanır. Aslında tercih ve geleneğin bir melezi olarak görülebilir. Hayek ve Wieser gibi Avusturyacılara atıf yapıyor olmasına karşın Mises ve Rothbard'ı okumuş olup olmadığı net olmayan Jasay, Kinsella (2023, s. 537-549) tarafından yarı-Avusturyacı olarak nitelenmiş ve Kinsella O'na övgüler yağdırmıştır. Gerçekten de rıza ile geleneği birleştiren Jasay, üzerinde daha çok durulmasını hak eden bir düşündürür. İlerleyen bölümlerde, Hoppe'nın özel hukukunun avantajları olarak sunduğu argümanlar ele alınmıştır.

Özel Hukuk Toplumunda Adalet ve Düzen Hizmetleri Daha Düşük Fiyat ile Sunulacaktır

Özel hukuk teşkilatlarının birçok avantajı mevcuttur. Öncelikle, iktisat yasalarına göre, rekabet hizmetin maliyetini ve fiyatını düşürür. Ancak Hoppe'nın daha önemli bir gözlemi, kıt kaynakların çeşitli mal ve hizmetlere veya mekâna bağlı olarak paylaşılmasında etkin sonuç verebilecek tek sistemin bu olduğudur. Öncelikle, adalet ve düzene daha çok kaynak ayrılması, yiyecek, içecek, otomobil, ev alma gibi diğer şeylere daha az ayrılacağı anlamına gelir. Bunun yanında, bir bölgeye veya insan grubuna bu hizmetten daha çok sunulması diğer bölge veya insan grubuna daha az sunulabileceği anlamına gelir. Bu iki konuda da merkezi planlamanın hizmetleri etkin paylaşımayaacağı görülmektedir. Piyasa sinyallerine karşı kapalı olan devlet kaynakları keyfi olmayan bir şekilde paylaşmaz. Bu durumda, başka işlere harcanması gereken kaynakların adalet ve düzene harcanması veya bu hizmetlere daha çok ihtiyaç duyan yerlere gereğinden az hizmet verilip daha az ihtiyaç duyan yerlere gereğinden fazla hizmet verilmesi kaçınılmazdır. Adalet ve düzen hizmetleri tek türde verilebilecek hizmetler değildir. Örneğin her evin önünde silahlı bir polis ekibiyle de mahalle başına tek bir polis memuru ile de verilebilir. Hangisinin gerekli olduğuna karar verecek merci ise tüketicinin kendisidir. Hoppe, gereksiz yere fazla veya az hizmet verilerek kaynakların verimsiz kullanılmasının önüne ancak özel hukuk toplumunda geçilebileceği kanaatindedir (Hoppe, 2021, s. 195-196).

Özel Hukuk Toplumunda Adalet ve Düzen Hizmetleri Daha Yüksek Kalite ile Sunulacaktır

Hoppe'ya göre, özel hukuk toplumunda verilen adalet ve düzen hizmetlerinin esas avantajı niceliksel değil nitelikselidir. Öncelikle, üçüncü bölümde açıkladığımız üzere, devlet kurumları, kendi varlıklarını meşrulaştıran bir sorunu çözmek istemezler. Sorunun devamı hem kurumun büyüüp güç kazanması için en iyi yoldur; ki zaten kurumdaki görevlilerin hiçbiri daha iyi performans gösterdiğinde daha çok maaş almayacaktır. Serbest piyasada rekabet eden özel bir şirket için ise durum tamamen farklıdır. Yukarıda, sözleşme uyumsuzluklarında karar verecek olan özel mahkemelerin durumunu açıklamıştık. Ceza davalarında özel hukuk toplumu sisteminin avantajı daha da fazladır. Hem güvenliği sağlayan polis teşkilatları hem de cezalara karar verip uygulanmasını sağlayan özel yargı teşkilatları, her şeyden önce, sağlamayı kabul ettikleri hizmeti sağlamadıkları takdirde müşterilerinin bu durumdan uğradığı zararı tazmin etmek zorundadırlar. Dolayısıyla işlerini iyi yapmaları müşteri başına elde ettikleri kârı artırır.

Devletin çatışma çözüm yolu ise tam tersidir. Devlet, sağlayamadığı hizmetler sonucu zarar gören vatandaşların zararlarını kendisi tazmin etmemekte, yakalamayı başardığı suçlulardan da böyle bir şey talep etmemektedir. Aksine, hüküm giydirdiği suçluların hapsedme

ve “rehabilitasyon” bedellerini mağdurun kendisine ödetmektedir. Hoppe’ya göre, yalnızca zararı tazmin etme yükümlülüğü dahi adalet ve düzen hizmetlerinin etkin çalışması için büyük bir avantajdır. Özel hukuk toplumunda firmalar, engelleyemedikleri suçluları dahi yakalayıp ödemeleri gereken tazminatın bir kısmını suçluya ödeterek maliyetlerini düşürmeye çalışacaklardır (Hoppe, 2021, s. 196-197).

Özel Hukuk Toplumunda Adalet ve Düzen Hizmetlerinde Ürün Farklılaştırması Mümkündür

Özel hukuk toplumunda bireyler, hangi suçtan korunmayı daha çok önemsediklerine göre farklı poliçeler seçebilirler. Örneğin, yasa dışı uyuşturucu kullanımı, fuhuş, kumar gibi suçlar kurbanlı suçlardır. Hoppe’ya göre, bir özel hukuk toplumunda, hiç kimse bu “suçlardan” “korunmak”¹⁶ için bedel ödemek istemeyecektir. Diğer bir kurbanlı suç olan bireysel silahlanma konusunda ise, özel hukuk toplumundaki hiçbir firma, devletin aksine, suçtan koruduğu kişilerden silahlı saldırılarına istemeyecektir. Aksine, nasıl alarm sistemi veya kasası olan müşteriler daha az sigorta primi ödüyorlarsa, silahlı olan yani suça karşı daha düşük riskli müşteriler de adalet ve düzen hizmetlerine daha düşük prim ödeyeceklerdir. Zira özel hizmet sağlayıcıları, devletin aksine, müşterinin başına bir şey gelirse zararını tazmin etmek zorundadırlar (Hoppe, 2021, s. 198).

Firmalar birbirleriyle yalnızca düşük fiyat ve yüksek kalite ile rekabet etmezler, bir rekabet stratejisi de farklılaştırmadır (Porter, 1980, s. 41). Özel hukuk toplumunda sunulacak adalet ve düzen hizmetleri tek tip olmayacak, farklılaştırılabilir. Farklı müşteriler farklı hukuk sistemlerine tabi olmak isteyeceklerdir, ancak Hoppe’ya göre minarşist devletin objektif ve sabit hukuku dâhil olmak üzere devletin toplumun çeşitli doğasını yansıtacak farklı tiplerde hukuk hizmeti sunması mümkün değildir, zira doğası gereği monisttir (Tarhan, 2018, s. 114). Özel hukuk toplumunda ise insanlar herhangi bir seküler hukuka tabi olmayı seçebilecekleri gibi, Müslüman, Hristiyan veya Yahudi hukuku hizmeti sunan firmalarla anlaşabilirler. Bu durumda şahıslarına ve mülkiyetlerine seçtikleri hukuk uygulanacaktır. Hiç kimse tasvip etmediği bir hukuk sistemi altında yaşamak zorunda kalmayacaktır. Ayrıca bu durum hukukun uyumlaştırılması ve yeknesaklaştırılmasını teşvik edecektir. Zira farklı hukuk sistemlerine tabi olmayı seçmiş iki kişi arasındaki çatışmalarda iki tarafın da hukukuna bağlı kalınamayacaktır. Bu noktada, hukuklar arasında ortaya çıkan uyumsuzluğu çözmek için tarafsız üçüncü parti tahkim firmalarına başvurulacaktır. Tahkim mahkemeleri için de diğer mahkemelerde olduğu gibi taraflarca adil görülen bir karar almak ileriki süreçte daha çok müşteri kazanıp daha çok kâr etmek anlamına geleceği için işlerini iyi yapmak önem taşıyacaktır. Uzun vadede bu durum, gelecek içtihatların da yardımıyla, farklı hukuk sistemlerinin evrensel hukuk normları ile yeknesaklaştırılmasını sağlayacaktır (Hoppe, 2021, s. 198-199).

Özel Hukuk Toplumu Barışçıl Olmayı Teşvik Eder

Hoppe’ya göre özel hukuk toplumunda sunulan adalet ve düzen hizmetleri, devlet tekelinin sunduğu adalet ve düzen hizmetlerinin aksine barışçı teşvik edecektir. Devletin aksine hiçbir özel firma kendi eylemlerinin bedelini başkalarına ödetemez dolayısıyla saldırgan olmaları için bir sebep yoktur. Bunun yanında, devletin aksine, hiçbir adalet ve düzen firması kişiyi kendi sebep olduğu çatışmalardan istemeyecektir. Nasıl kötü bir sürücünden sigorta şirketi daha yüksek kasko istemekteyse, saldırgan olduğu bilinen birisi de daha yüksek bedelli adalet

¹⁶ Hoppe tarafından tırnak işareti koyulmuştur zira adı üzerinde “kurbanlı” olan “suç”lardan kim, neden korunacaktır şeklinde düşünülmektedir.

ve düzen sözleşmeleri yapmak durumunda kalacaktır. Bu durum, saldırgan bireyler için caydırıcılık sağlayacaktır:

İşinde iflas etmek, işsizlik veya komşularından hoşlanmama gibi risklere karşı kişinin kendini sigortalatması imkânsızdır çünkü bu durumların her birinde kişinin söz konusu olay üzerinde bir miktar kontrolü vardır. Bireysel eylem ve duyguların sigortalanamazlığı (kazalardan farklı olarak), kişinin kendi saldırganlık veya provokasyonlarından kaynaklanan zarar riskine karşı kendini sigortalamasının da imkânsız olduğu anlamına gelir. Bunun yerine, her sigortacı müşterilerinin eylemlerini, onların her türlü saldırganlık ve provokasyonunu ortadan kaldıracak şekilde kısıtlamalıdır. Yani, suç gibi sosyal felaketlere karşı herhangi bir sigorta, sigortalının belirli medeni, saldırgan olmayan davranış normlarına uymasına bağlı olmalıdır (Hoppe, 2021, s. 197-198).

Gördüğümüz üzere, Hoppe, Rothbard'dan farklı olarak, özel hukuk toplumu algısında, herhangi bir değer ifadesi taşımamaktadır. Yalnızca, liberteryen prensiplerin ortaya koyulduğu durumda nasıl bir hukuk düzeni oluşacağı konusundaki düşüncelerini açıklamaktadır. Bu durumun Rothbard'ın doğal haklara dayanan etik sisteminin karşısına koyduğu değerden azat sisteminin bir yansıması olarak okunabileceği kanaatindeyiz. Hoppe serbest piyasada gelişecek hukukun nasıl olmasının gerektiği ile ilgilenmemekte, insanların seçimlerine yoğunlaşmaktadır. Hoppe'ya göre, özel hukuk toplumunda, adalet ve düzen hizmetleri düşük maliyet ile yüksek kalitede, kimseye talep ettiğinden az veya çok hizmet sağlanmadan ve kişilerin isteklerine göre farklılaştırılabilirerek sağlanacak ve bu sayede düzenli, barışçıl ve adil bir topluma ulaşılacaktır. Kinsella'ya göre;

Devletin rekabeti engellemediği özgür bir toplumda insanın girişimci yaratıcılığının kâr etmek ve zenginleşmek için keşfedeceği yolların tümünü tahmin edemeyiz. Ancak özel hukuk toplumunda hayal edilemeyecek kadar zengin ve özgür olacağımızı, her zamankinden daha fazla çeşitliliğe ve entelektüel yaratıcılığa sahip olacağımızı düşünmek için her türlü nedene sahibiz. Devlet, insan toplumu ile ilgili iyi olan her şeyin önünde bir engelden başka bir şey değildir (2023, s. 398).

Sonuç ve Tartışma

Liberteryen düşünce günümüzde giderek çekiciliğini arttıran bir düşünce sistemidir. Bu makalede, modern anarko-kapitalist liberteryenizmin kurucu babası olan Rothbard'ın öğrencisi, takipçisi ve bu düşünce okulunun yaşayan en önemli temsilcilerinden biri olan Hoppe konu alınmıştır. Evrimci veya faydacı liberteryenlerin aksine Hoppe, izinden gittiği rasyonalist öncülleri olan Mises ve Rothbard gibi, fikirlerinin öncelikle felsefi temelini hazırlamakta, siyaset felsefesi ile ilgili görüşlerini ise bu temel üzerinde inşa etmektedir. Bu yüzden, Hoppe'nın liberteryen etik çerçevesi olan argümantasyon etiği ve birçok konuda takip ettiği Rothbard'ın etik çerçevesi anlaşılmadan O'nun siyaset felsefesinin anlaşılması mümkün değildir. Bu çalışmada Hoppe'nın liberteryen literatüre en önemli katkılarından olan argümantasyon etiği ve özel hukuk toplumu kavramları Türk literatüründe ilk kez irdelenmiştir.

Hoppe'nın argümantasyon etiği, bir kişinin herhangi bir tartışmada bulunarak liberteryen mülkiyet etiğini zımnen kabul ettiğini ve dolayısıyla tartışma içerisinde bu etik ile çelişen bir şey söylemenin performatif çelişkiye düşmek olacağını, bu yüzden de liberteryen mülkiyet etiğinin yadsınamaz bir gerçeklik olduğunu ifade eden bir kuramdır. Bu kurama dair, liberteryen düşünürler tarafından eleştiri veya savunma içeren birçok makale kaleme alınmıştır. Bu makalede hem kuramın ayrıntılı açıklamasına hem de eleştirilerine yer verilmiştir. Kuramın, Rothbard'ın doğal haklara dayanan *argumentum a contrario* liberteryen etiğini geliştirerek liberteryen etiği kuramı olması gerekenden ("ought") olana ("is") taşımak yolunda önemli bir adım olduğu görülmektedir. Argümantasyon etiğine gelen eleştirilere bakıldığında, kuramın büyük ilgi çektiği ve yapılan ve hâlen devam eden tartışmalar sonucunda geldiğimiz noktada büyük oranda kabul gördüğü görülmüştür.

Argümantasyon etiği sunulduktan sonra, bu etiğe dayanan, Hoppe'nın diğer önemli fikri özel hukuk toplumu ortaya konmuştur. Hoppe'nın, özel hukuk toplumunda adalet ve düzen hizmetleri konusundaki görüşleri irdelenmiştir. Hoppe'ya göre, kıt kaynakların getirdiği sosyal düzen problemi sebebiyle, hukuk kuralları olmadan iş birliğine dayalı bir sosyal düzen kurulması mümkün değildir. Ancak adalet ve düzen sistemlerinin sağlanması için devlete gerek yoktur ve devletin bu görevi layığıyla yerine getirmesi de mümkün değildir. Öncelikle, devletin bu konuda tekel olması her tekelde olduğu gibi kötüdür. Ayrıca, devletin hukuk tekeli her türlü çatışmayı kendi lehine çözebileceği için devlet, kendisinin de taraf olduğu çatışmalar çıkararak bunlardan çıkar sağlamaktan alıkoynamaz. Bunun yanında, bir kamu kurumu ve kamu görevlisinin güvenliği ve adaleti etkin bir şekilde sağlanmasını garanti etmenin de herhangi bir yolu yoktur zira tam tersini yapmaları için birçok gerekçe vardır.

Bu soruna Hoppe'nın çözümü özel hukuk toplumdur. Özel hukuk toplumu, kamu hukuku ve benzeri "üstün" hukukların olmadığı, herkesin tek bir hukuka ve aynı kurallara bağlı olduğu bir hukuk sistemidir. Molinari'nin izinden giderek bunu, tamamen gönüllü mübadeleye dayanan bir toplum olarak tahayyül etmektedir. Özel hukuk toplumunda adalet ve düzen, serbest piyasada birbiriyle rekabet içinde faaliyet gösteren polis ve yargı teşkilatları tarafından sağlanacaktır. Bu sayede, her şeyden önce daha düşük fiyat ve daha yüksek kalitede hizmet sunulması teşvik edilmiş olacaktır. Bunun yanında, hizmette müşteri isteklerine göre farklılaştırma da mümkün olacaktır. Bunlara ek olarak, özel hukuk toplumu devletin sağladığı hukuk sisteminde bulunan saldırganlığı teşvik eden araçları ortadan kaldırarak daha barışçıl bir topluma ulaşılmasını sağlayacaktır.

Yapılan inceleme sonucunda, bu alanda Hoppe'nın, Rothbard'ın liberteryen etiğinin adalet ve düzen hizmetleri görüşlerine büyük oranda bağlı kalarak bunları geliştirdiği ve hem sorunlar hem de çözümler konusunda daha tutarlı ve gerçekçi bir kuram ortaya koymuş olduğu görülmektedir. Bu durumda kendi geliştirdiği ve düşüncesinde bağlı kaldığı argümantasyon etiğinin de payının büyük olduğu görülmüştür. Hoppe, bir iktisatçı, felsefeci ve siyaset felsefecisi olarak bir hukuk kuramı ve sistemi ortaya koymuştur. Bu kuramın uygulamasında ortaya çıkan hukuki çatışmaların çözülmesi için zamanaşımı, kazandırıcı zamanaşımı, fikri mülkiyet, haksız fiil gibi spesifik hukuk kurumlarının ve bunlara ilişkin hukuk kurallarının bu kurama istinaden değerlendirmeye tabi tutulması gerekir. Bu iş de bir örneği Didin'in (2024, s. 21-44) fikri mülkiyet üzerine yaptığı çalışmada görüldüğü üzere hukukçulara düşmektedir. Liberteryen hukuk kuramı ile ilgili daha sonraki çalışmalar için, Hoppe'nın hukuk alanındaki çalışmalarını takip ederek teknik anlamda geliştirmiş olan ve Hoppe'nın (2023, s. xix-xx), 2023'te yayımlanan kitabıyla "yeni bir umut ve yeni, ferahlatıcı bir entelektüel ilham getirdi"ğini söylediği ve "jenerasyonunun önde gelen hukuk kuramcısı ve liberteryen düşündürü" olarak nitelediği öğrencisi Kinsella'nın ele alınması önerilmektedir.

Kaynakça

- Block, W. E. (2007). Plumb line libertarianism: A critique of Hoppe. *Reason Papers*, 29 151-63.
- Block, W. E. (2011). Rejoinder to Murphy and Callahan on Hoppe's argumentation ethics. *Journal of Libertarian Studies*, 22(1), 631-9.
- Britannica (2023). Libertarianism Historical origins. <https://www.britannica.com/topic/libertarianism-politics/Historical-origins> Son Erişim Tarihi: 18.12.2023.
- Büyükbuğa, B. (2015). Anarko kapitalizm üzerine bir(inci) inceleme piyasa anarşizmi nedir? *Liberal Düşünce Dergisi*, (78), 23-43.
- Didin, D. B. (2024). Fikri mülkiyete liberteryen bakış: deontolojik ve sonuçsalcı yaklaşımlar. *Liberal Düşünce Dergisi*, (114), 21-44.

- Eabrasu, M. (2009). A reply to the current critiques formulated against Hoppe's argumentation ethics. *Libertarian Papers*, 1-29.
- Erge, R. E. (2023). *Anarko kapitalist toplum kurgusu bağlamında devletin sorgulanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- Friedman, D. D. (2014). *The machinery of freedom: guide to a radical capitalism*. (3rd ed.). New York: Open Court Publishing Company.
- Gordon, D. M. (2024). *Yeni başlayanlar için Rothbard*. (Didin, E. Çev.). İstanbul: Liberus Kitap.
- Hoppe, H. H. (1988). The ultimate justification of the private property ethic. *Liberty*, 2(1), 20-22.
- Hoppe, H. H. (2001). *Democracy: the god that failed*. Piscataway: Transaction Publishers.
- Hoppe, H. H. (2004). *Economics and ethics of private property*. Auburn: Mises Institute.
- Hoppe, H. H. (2018). *Getting libertarianism right*. Auburn: Mises Institute.
- Hoppe, H. H. (2021). *The great fiction: Property, economy, society, and the politics of decline*. Auburn: Mises Institute.
- Hoppe, H. H. (2023). *Preface*. Kinsella, N. S. (Ed.). *Legal foundations of a free society* (pp. xi-xx). Houston: Papinian Press.
- Hoppe, H. H. (2023). *Sosyalizm ve kapitalizm bir teori*. (Tersaçı, B. ve Yılmaz, M. K. Çev.). İstanbul: Liberus Kitap.
- Jasay, D. J. (2004). *Against politics: on government, anarchy, and order*. New York: Routledge.
- Kheir, H. (2023). Bridging the use-ownership gap: A reformulation of Hoppe's argumentation ethics on praxeological grounds. *Journal of Libertarian Studies*, 27, 75-94.
- Kinsella, N. S. (2023). *Legal Foundations of a free society*. Oxford: Papinian Press.
- Maciel, L. (2020). An interpretative model of the evolution of Hoppe's argumentation ethics. *Studia Humana*, 9(2), 110-120.
- Mises, L. V. (2021). *Liberalizm*. (2. Baskı). (Öğüt, Y. Çev.). İstanbul: Liberus Kitap.
- Murphy, R. P., and Callahan, G. (2006). Hans-Hermann Hoppe's argumentation ethic: A critique. *Journal of Libertarian Studies*, 20(2), 53-65.
- Nozick, R. (1974). *Anarchy, State, and Utopia*. New York: Basic Books.
- Porter, M. E. (1980). Industry structure and competitive strategy: Keys to profitability. *Financial Analysts Journal*, 36(4), 30-41.
- Rothbard, M. N. (1998). *The ethics of liberty*. (2nd ed.). New York: New York University Press.
- Rothbard, M. N. (2006). *For a new liberty: The libertarian manifesto*. (3rd ed.). Auburn: Mises Institute.
- Rothbard, M. N. (2024). *Yeni başlayanlar için Mises*. (Didin, E. Çev.). İstanbul: Liberus Kitap.
- Rothbard, M. N. (2022). *Eşitlikçilik: Doğaya karşı isyan* (2. Baskı). (Acar, M. Çev.). İstanbul: Liberus Kitap.
- Rothbard, M. N. (2023). *İktidar ve piyasa*. (Uzun, A. ve Uzun, A. M. Çev.). Ankara: Liberte Yayınları.
- Taner, A. (2010) *Murray Rothbard - liberteryen gelenekte ve siyaset felsefesindeki yeri*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Tarhan, B. B. (2018). Anarko kapitalizm üzerine ikinci inceleme: Piyasa anarşizminde güvenlik ve hukuk hizmetleri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(89), 101-121.
- Tatar, D. B. (2014). *Mülkiyet ve fikrî mülkiyetin felsefi temelleri*. Ankara: Astana Yayınları.
- Thrasher, J. (2017) Social contractarianism. Brennan, J., Van der Vossen, B. and Schmidtz, D. (Ed.). *The Routledge handbook of libertarianism* (pp. 212-224). Abingdon: Routledge.
- Yaman, S. ve Tarhan, B. (2021). *Liberteryenizmin felsefi temelleri*. İstanbul: Liberus Kitap.